

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Mikro- ja yksinyrittäjät ry tukee esityksen tavoitteita parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta, lisätä kilpailua ja saavuttaa kustannussäästöjä.

Uudistus tuo myös mukanaan useita erittäin kannatettavia tavoitteita kilpailun lisäämisen lisäksi, kuten vastuullisuuden parantamisen, markkinoiden avoimuuden sekä huoltovarmuuden ja turvallisuuden vahvistamisen.

Erityisesti haluamme nostaa esiin hankintalain tavoitteiden merkityksen mikroyritysten ja yksinyritysten kannalta, sillä nämä alle 10 henkilöä työllistävät yritykset muodostavat 95,5 % Suomen yrityskannasta, mutta ovat pitkään jääneet hankintapolitiikassa varjoon. Tämä on johtanut siihen, että julkisten hankintojen piiristä on jäänyt pois innovatiivisia, laadukkaita ja kustannustehokkaita tuotteita ja palveluita.

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Pidämme itse lain tavoitteita erinomaisina. ”Lain tavoitteena on tehostaa julkisten varojen käyttöä sekä edistää laadukkaiden, innovatiivisten, ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävien hankintojen tekemistä. Lisäksi tavoitteena on huomioida huoltovarmuuden ja turvallisuusnäkökohtien toteutuminen julkisissa hankinnoissa sekä turvata yritysten ja muiden yhteisöjen tasapuoliset mahdollisuudet tarjota tavaroita, palveluja ja rakennusurakoita julkisten hankintojen tarjouskilpailuissa.”

Myös esityksen tavoitteet parantaa julkisten hankintojen tehokkuutta ja kustannussäästöjä sekä turvata laadukkaat julkiset palvelut, ovat erittäin kannatettavia. Hankintalain uudistuksessa on siis oikeansuuntaisia linjauksia, jotka voivat nähdäksemme edistää hallitusohjelman tavoitteita säästöjen ja kilpailun lisäämisestä.

Kilpailun lisääminen on erityisen tärkeää mikroyritysten ja yksinyrittäjien näkökulmasta, sillä pienten yritysten mahdollisuudet osallistua julkisiin hankintoihin ovat nykyisin todella rajalliset - käytännössä hankintapyyntöt ovat suosineet isompia yrityksiä ja vähentäneet kilpailua. Uudistuksen tavoitteet, kuten markkinakartoituksen vahvistaminen ja inhouse-yhtiöiden käytön rajoittaminen, ovat erittäin kannatettavia, mutta niiden toteutuminen käytännössä vaatii tarkkaa seurantaa ja ohjausta.

On keskeistä varmistaa, että:

- Hankintayksiköt todella toteuttavat markkinakartoitukset kattavasti ja huomioivat mikroyritykset sekä myös yksinyrittäjät mahdollisina tarjoajina.
- Sidosyksiköiden ja inhouse-yhtiöiden käyttö ei jää hallinnolliseksi kiertotieksi, joka estää kilpailua ja sulkee pienemmät yritykset hankintamarkkinoilta.
- Hankintojen osiin jakamista edistetään aidosti, jotta myös pienemmät toimijat voivat osallistua kilpailuun.
- Julkisten hankintojen ekologinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys sekä vastuullisuus eivät saa jäädä pelkäksi pinnalliseksi tavoitteeksi, vaan niiden on heijastuttava hankintakriteereihin, kilpailutuskäytäntöihin ja yritysten tosiasiallisiin osallistumismahdollisuuksiin.

Kilpailun avaaminen ja hankintaprosessin parantaminen eivät saa jäädä vain muodollisiksi muutoksiksi, vaan niiden pitää näkyä konkreettisina parannuksina mikroyritysten ja yksinyrittäjien osalta ja mahdollistaa osallistuminen julkisiin hankintoihin. Mikro- ja yksinyrittäjien tulee voida tehdä tarjouksia myös yhteistarjouksina (konsortioina).

Vastuullisuus ja julkisten varojen käyttö

Julkisten hankintojen kestävyys ja vastuullisuus edellyttää paitsi ekologisesti ja sosiaalisesti kestäviä hankintoja, myös taloudellista vastuullisuutta. Inhouse-yhtiöiden toiminnan läpinäkyvyys on keskeinen osa tätä kokonaisuutta. Tällä hetkellä inhouse-yhtiöiden toiminnasta ja niiden käyttämien verovarojen tehokkaasta käytöstä ei ole mahdollista saada riittävää tietoa, koska ne eivät kuulu julkisuuslain piiriin. Tämä asettaa kyseenalaiseksi hankintojen läpinäkyvyyden ja vastuullisuuden.

Inhouse-yhtiöt tulisi saattaa julkisuuslain piiriin, jotta julkisten varojen käyttö voidaan arvioida avoimesti ja tasapuolisesti. Tämä on välttämätöntä, jotta hankintojen kustannustehokkuus voidaan taata ja kilpailuneutraliteetti varmistaa. Lisäksi julkisen sektorin tulee aktiivisesti edistää hankintojen

läpinäkyvyyttä kaikilla tasoilla, jotta kilpailuolosuhteet ja verorahojen käyttö voidaan valvoa asianmukaisesti. Riittävä avoimuus on osa vastuullista toimintaa.

Hankintalain uudistuksessa on tärkeää varmistaa, että vastuullisuus toteutuu aidosti julkisissa hankinnoissa. Lain tavoitteisiin on nostettu ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti kestävä hankinnat, mikä on oikeansuuntainen linjaus. Vastuullisuuden toteutuminen edellyttää kuitenkin sekä valtionvastuun että yritysvastuun parempaa huomioimista.

Ylipäättään mikroyritysten paremmat osallistumismahdollisuudet edistävät innovaatioita ja monipuolistavat markkinoiden tarjontaa, mikä parantaa julkisen sektorin hankkimien palveluiden laatua ja vaikuttavuutta ja todennäköisesti johtaa merkittäviin säästöihin. Pienempienkin yritysten osallistumisen mahdollistaminen julkisiin hankintoihin on myös osa julkisen sektorin toimijoiden vastuulliskokonaisuutta.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

65 § – Markkinakartoitus ja markkinavuoropuhelu: Markkinakartoituksen vahvistaminen on positiivinen muutos, mutta sen pakollisuus rajoittuu yli 10 miljoonan euron hankintoihin. Tämä jättää monet hankinnat ilman riittävää markkinatuntemusta. Markkinakartoitus tulisi ulottaa kaikkiin kansalliset kynnsarvot ylittäviin hankintoihin, jotta mikroyritysten ja yksityisyritysten tarjoamat innovaatiot ja ratkaisut tulisivat paremmin huomioituksi jo valmisteluvaiheessa. Lisäksi aidon markkinavuoropuhelun merkitystä tulisi vahvistaa, jotta hankintayksiköt ylipäättään ymmärtäisivät paremmin markkinoiden tarjontaa, kilpailumahdollisuuksia ja yrityskenttää.

75 § – Hankintojen jakaminen osiin: Osiin jakaminen on äärimmäisen tärkeää ja välttämätöntä. Esitys korostaa hankintojen jakamisen merkitystä kilpailun lisäämisessä, mutta siinä sallitaan poikkeuksia, jotka voivat vesittää sääntelyn tavoitteet. Jotta mikroyritykset voivat osallistua tarjouskilpailuihin, on varmistettava, että osiin jakamista koskevat veloitteet ovat riittävän tiukkoja ja niiden noudattamatta jättäminen tulee perustella huolellisesti. Ilman tehokasta valvontaa hankintayksiköt voivat edelleen suosia laajoja hankintakokonaisuuksia, jotka taas suosivat vain suuria toimijoita.

124 § – Hankintakertomus ja läpinäkyvyys: Hankintakertomuksen käyttöönotto on ehdottomasti kannatettava uudistus, joka lisää hankintaprosessin avoimuutta ja läpinäkyvyyttä. Mikroyritysten näkökulmasta on olennaista, että hankintakertomuksissa käsitellään erityisesti hankintojen kilpailullisuutta, kestävyyttä ja vastuullisuutta sekä sitä, miksi tietyt hankinnat on toteutettu keskitetysti ilman osiin jakamista.

125 § – Kilpailutuksen uusiminen yhden tarjouksen tilanteessa: Kilpailutuksen uusimisvelvoite yhden tarjouksen tilanteessa on tärkeä askel kohti aidompaa kilpailua. Monet kilpailutukset eivät ole aiemmin saaneet riittävästi tarjoajia - yleensä siksi, että hankinnan valmistelu on ollut puutteellista ja etenkin koska tarjouspyynnön ehdot ovat olleet liian rajoittavia. Pakollinen kilpailutuksen uusiminen antaa mahdollisuuden muokata tarjouspyyntöä ja lisätä osallistujamäärää. Tämä voi erityisesti parantaa mikroyritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin hankintoihin ja kustannussäästöjä ja laatua saadaan sillä, että kilpailutuksiin saadaan enemmän tarjouksia erilaisilta toimijoilta.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Tarjousten määrän kasvattaminen ja kustannussäästöjen saavuttaminen edellyttävät julkisten hankintojen kilpailun vahvistamista. Mikroyritysten näkökulmasta tämä tarkoittaa hankintaprosessien avoimuuden sekä saavutettavuuden varmistamista. Nykyinen vapaaehtoinen markkinakartoitus ei ole riittävästi parantanut markkinatuntemusta tai mahdollistanut uusien toimijoiden pääsyä kilpailuun.

Laadukas markkinavuoropuhelu on yhä poikkeus ja sen merkitys kilpailun lisäämiselle on välttämättömyys. Markkinakartoituksen kirjausten suunta on oikea, mutta riittämätön. Markkinakartoituksesta on tehtävä pakollinen ja systemaattinen osa hankintojen valmistelua. Oppimista ja vuoropuhelua on aktiivisesti lisättävä konkreettisilla toimilla molempiin suuntiin, jotta yksin- ja mikroyritykset ylipäättään pystyvät osallistumaan kilpailutuksiin ja jotta hankintayksiköillä on tietoa paikallisesta yrityskentästä ja etenkin mikroyritysten tarjoamista mahdollisuuksista.

Hankintojen osiin jakamisen velvoitetta on kiristettävä ja markkinakartoituksen pakollisuus laajennettava kaikkiin kansalliset kynnyksarvot ylittäviin hankintoihin. Ilman näitä muutoksia mikroyritysten mahdollisuudet osallistua hankintoihin jäävät edelleen heikoiksi ja nimelliseksi.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Ehdotettu sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva 10 prosentin vaatimus on mielestämme sekä tarkoituksenmukainen että toteuttamiskelpoinen. Se varmistaa, että sidosyksiköt ovat aidosti

sidoksissa hankintayksikköön eikä niitä käytetä keinotekoisesti kilpailun kiertämiseen. Tämä on tärkeä askel kohti avoimempia ja reilumpia markkinoita, joissa myös mikroyrityksillä ja yksityisyrityksillä on todelliset mahdollisuudet osallistua hankintoihin.

Sidosyksiköiden laajamittainen käyttö on pitkään vääristänyt kilpailua ja estänyt markkinoiden kehittymistä useilla toimialoilla. Nykytilanteessa nämä in-house -hankinnat ovat sulkeneet monia mikroyrityksiä hankintaprosessien ulkopuolelle, vaikka ne voisivat tarjota innovatiivisia ja kustannustehokkaita ratkaisuja.

In-house-yhtiöiden käyttöä ei voida pitää vastuullisena silloin, kun niiden käytöllä ohitetaan perusteltu kilpailutus. Usein on selvää, että omiin sidosyksikköihin turvaututaan esimerkiksi silloin, kun julkisen hankinnan toteuttamista pidetään hankalana tai työläänä ja näin voidaan ohittaa työvaiheita. Tällöin ohitetaan kuitenkin myös hankintojen laadun ja hinnan kannalta tärkeä kilpailutus, ja usein myös vastuullisuuden ja kestävyden vaatimukset.

Julkisen sektorin toimijat tekevät töitä julkisilla varoilla ja julkisen toimijan vastuuseen kuuluu julkisten hankintojen toteuttaminen niin, että hankintayksiköissä tehdään myös työtä mahdollisimman laadukkaiden ja kustannustehokkaiden sekä vastuullisten ja kestävien hankintojen toteuttamiseksi.

Mielestämme 10 prosentin omistusvaatimus on merkittävä parannus, mutta sen tehokas toteutus edellyttää:

- Keinotekoisien ketjutusten estämistä, jotta vaatimusta ei kierretä omistusjärjestelyillä.
- Sidosyksikköhankintojen todellista kilpailutusta, jotta julkiset varat kohdennetaan tehokkaasti ja kustannustehokkaasti.
- Julkisuuslain ulottamista in-house-yhtiöihin, jotta niiden toimintaa voidaan arvioida avoimesti.

On tärkeää, että uudistuksessa varmistetaan, ettei julkinen sektori sulje mikroyrityksiä ja yksityisyrityksiä pois markkinoilta keinotekoisien rakenteiden avulla.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Mikroyritysten mahdollisuudet osallistua julkisiin hankintoihin paranisivat, jos sidosyksikköhankinnat avattaisiin avoimeen kilpailuun. Tämä lisäisi hankintojen monipuolisuutta, mahdollistaisi pienempien toimijoiden osallistumisen ja edistäisi alueellista elinvoimaa.

Kilpailun lisääntyminen julkisissa hankinnoissa loisi myös kustannussäästöjä, sillä se kannustaisi tarjoajia kehittämään laadukkaampia ja tehokkaampia ratkaisuja. Vastuullisuuden näkökulmasta avoimuus varmistaisi, että julkiset varat käytetään tehokkaasti ja kestävästi, samalla kun mikroyritysten innovaatiot ja joustavuus rikastuttaisivat hankintojen tarjontaa eri toimialoilla. Tämä johtaisi laadukkaampiin ja monipuolisempiin palveluihin.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

-

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

-

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Hankintalain uudistus tuo mukanaan merkittäviä taloudellisia ja rakenteellisia hyötyjä, erityisesti kilpailun lisäämisen ja julkisten hankintojen tehokkuuden näkökulmasta.

Lisääntynyt kilpailu pakottaa tarjoajat kehittämään laadukkaampia ja kustannustehokkaampia ratkaisuja, mikä hyödyttää julkista taloutta pitkällä aikavälillä. Sidosyksikköhankintojen kilpailuttaminen vähentää monopolimaista toimintaa ja varmistaa, että julkisia varoja käytetään tehokkaasti.

Hankintojen avaaminen kilpailulle lisää mikroyritysten mahdollisuuksia osallistua julkisiin tarjouskilpailuihin. Tämä tukee alueellista elinvoimaa, luo työpaikkoja ja vahvistaa paikallista yrittäjyyttä. Mikroyrityksillä on usein ketteryyttä ja innovatiivisuutta, jotka voivat parantaa hankintojen laatua ja tuoda uusia ratkaisuja julkisen sektorin tarpeisiin. Kilpailun avaaminen sidosyksikköhankinnoille monipuolistaa palveluiden ja tuotteiden tarjontaa.

Hankintojen kilpailuttaminen edistää vastuullisten ja kestävien toimintatapojen leviämistä. Inhouse-yhtiöiden tuominen julkisuuslain piiriin parantaa hankintojen läpinäkyvyyttä ja mahdollistaa tehokkaamman seurannan siitä, miten julkisia varoja käytetään.

Kilpailutuksen lisääminen ja hankintojen hajauttaminen pienemmille toimijoille parantavat kriittisten palveluiden saatavuutta ja vähentävät riippuvuutta yksittäisistä toimittajista. Tämä tukee kansallista huoltovarmuutta ja varautumista poikkeustilanteisiin.

Hankintalain muutokset tarjoavat mahdollisuuden lisätä julkisten hankintojen tehokkuutta, kilpailua sekä kestävyttä ja vastuullisuutta. Keskeistä on kuitenkin varmistaa, että lakimuutosten käytännön toteutus tukee aidosti mikroyritysten ja yksinyrittäjien osallistumista, jotta uudistuksen hyödyt voidaan saavuttaa täysimääräisesti.

Koska julkisia hankintoja tehdään vuosittain iso määrä merkittävällä summalla, julkisten hankintojen toteuttaminen ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti vastuullisesti liittyy olennaisesti myös Suomen valtion sitoutumiseen toteuttaa mm. YK:n kestävän kehityksen tavoitteita. Kun julkisissa hankinnoissa huomioidaan aidosti ja tehokkaasti vastuullisuus- ja kestävyysvaatimukset, Suomi vahvistaa omaa suoriutumistaan myös YK:n tavoitteiden saavuttamisessa.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaikoja on arvioitava myös yritysten näkökulmasta. On varmistettava, että mikroyritykset ja yrittäjät ehtivät valmistautua osallistumaan markkinoille avautuviin hankintoihin. Tämä edellyttää riittävää aikaa ja resursseja yrityksille, jotta ne voivat kehittää osaamistaan ja tarjontansa vastaamaan julkisen sektorin tarpeita.

Hankintayksiköt tarvitsevat koulutusta, jotta ne voivat käydä oikeanlaista markkinavuoropuhelua ja osallistaa mikro- ja yksinyritykset paremmin hankintaprosesseihin sekä konkretisoida julkisissa hankinnoissa edellytetyt kestävyysvaatimukset.

Lisäksi tarvitaan mikro- ja yksinyritysten osaamisen kehittämistä, jotta he pystyvät laatimaan kilpailukykyisiä tarjouksia ja hyödyntämään uusia markkinoita tehokkaasti. Palveluiden ja tavaroiden saatavuuden turvaamiseksi on tärkeää, että yritykset kykenevät vastaamaan lisääntyvään kysyntään. Jos siirtymäaika on liian lyhyt, vaarana on, että kilpailua ei ehditä avata aidosti ja sidosyksiköiden nykyinen asema säilyy, mikä heikentäisi uudistuksen tavoitteiden toteutumista.

Siirtymäajan riittävyys riippuu aivan siitä, paljonko muutoksiin ollaan aktiivisesti valmiita panostamaan.

Pelkkä siirtymäaika ei riitä, ellei sekä hankintayksiköiden että yrittäjien osaamista kehitetä vastaamaan tarpeita ja prosesseja.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

-

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusvaatimukseen ei tulisi säätää poikkeuksia ilman perusteltua syytä, sillä poikkeukset voivat helposti vesittää uudistuksen tavoitteet ja säilyttää markkinoiden sulkeutuneisuuden. Poikkeukset saattaisivat johtaa keinotekoisin järjestelyihin, joissa sidosyksiköitä käytetään kilpailun kiertämiseen. On kuitenkin hyvä jättää poikkeusmahdollisuus selvästi perustellusta syystä.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston esittämä liikevaihtoon perustuva poikkeus sidosyksikön omistusvaatimukselle ei ole mielestämme ollenkaan tarkoituksenmukainen. Liikevaihtoraja ei huomioi toimialojen tai alueiden erityispiirteitä ja voi mahdollistaa kilpailun vääristymisen myös markkinoilla, joilla juuri merkittävä osa mikroyrityksistä voisi menestyä ja kasvaa.

Pienempien sidosyksiköiden palvelut ovat usein juuri sellaisia, jotka ovat mikroyrityksille mahdollisia ja joissa kilpailua tulisi lisätä. Tämä olisi vastuullista toimintaa. Liikevaihtoon perustuva poikkeus voisi estää tämän ja nimenomaan vaarantaa hankintalain keskeiset tavoitteet julkisen talouden säästöistä, tehokkuuden parantamisesta ja vastuullisuudesta. Erityisesti pienet kunnat voisivat hyötyä siitä, jos ne kilpailuttaisivat hankintojaan aiempaa enemmän, mikä parantaisi mikroyritysten pääsyä markkinoille.

Mahdolliset poikkeukset 10 prosentin vähimmäisomistusvaatimuksesta tulisi aina arvioida tapauskohtaisesti, ja niiden kilpailuvaikutukset tulisi selvittää erittäin perusteellisesti ennen myöntämistä.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Mikro- ja yksinyrityksillä on keskeinen rooli kansallisessa huoltovarmuudessa. Ne toimivat monilla kriittisillä toimialoilla, kuten elintarvikehuollossa, logistiikassa, teknologiapalveluissa ja kunnossapidossa, ja niiden hajautettu rakenne vähentää yhteiskunnan riippuvuutta yksittäisistä suurtoimijoista. Siksi on tärkeää, että julkisissa hankinnoissa mikroyritysten mahdollisuudet osallistua kilpailutuksiin varmistetaan osana huoltovarmuusstrategiaa.

Esityksessä huomioidaan huoltovarmuuden ja turvallisuuden merkitys, mutta muutoksen toteutuminen käytännössä vaatii selkeämpiä linjauksia. On tärkeää, että turvallisuus- ja huoltovarmuusvaatimukset ilmoitetaan selkeästi tarjouspyynnöissä ja hankintailmoituksissa, jotta tarjoajat ymmärtävät niihin liittyvät velvoitteet jo kilpailutusvaiheessa.

Hankintayksiköt täytyy velvoittaa arvioimaan kriittisten hankintojen toimitusketjujen riskit, erityisesti huoltovarmuuden kannalta merkittävillä toimialoilla, kuten energia, logistiikka ja ICT.

Hankintojen osiin jakaminen tulee ottaa käyttöön myös huoltovarmuuden näkökulmasta, jotta kriittisten palveluiden ja tuotteiden toimittajat eivät ole liian keskittyneitä yksittäisiin suurtoimittajiin.

Esityksen mukaiset muutokset ovat oikeansuuntaisia, mutta hankintayksiköiden osaamista on kehitettävä, jotta ne pystyvät arvioimaan huoltovarmuus- ja turvallisuusvaatimuksia systemaattisesti. Mikroyritysten ja yksinyrittäjien parempi osallistaminen hankintoihin vähentäisi julkisen sektorin riippuvuutta yksittäisistä toimijoista ja lisäisi varautumiskykyä kriisitilanteissa.

Jatkokehityksessä tulisi huomioida myös EU-hankintadirektiivien reunaehdot, jotta turvallisuuden ja huoltovarmuuden toteutumista ei vaaranneta kilpailutusten ehdoilla.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

Rikosrekisteriotteen käyttö pakollisten poissulkuperusteiden selvittämisessä on vakiintunut toimintamalli, mutta sen nykyinen toimitus- ja tarkistusprosessi on hidas ja hallinnollisesti kuormittava. Ehdotettu muutos nopeuttaa siirtymistä hankintapäätöksestä sopimuskautteen, mikä hyödyttää sekä hankintayksikköä että toimittajaa, ja on sinällään kannatettava.

On kuitenkin olennaista varmistaa, että harmaan talouden torjunta pysyy yhtä tehokkaana riippumatta siitä, millä menetelmällä poissulkuperusteet jatkossa tarkastetaan.

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

Hankintojen ilmoittamista koskevat muutokset ovat tärkeä askel kohti avoimempia ja läpinäkyvämpiä julkisia hankintoja. Läpinäkyvyys parantaa paitsi kilpailun reiluutta, myös julkisten varojen vastuullista käyttöä ja hankintojen laatua.

Uudistuksessa on keskeistä varmistaa, että hankintojen avoimuus lisääntyy. Ilmoitusmenettelyjen kehittäminen ja suora hankintojen raportointivelvoitteet antavat yrityksille paremman mahdollisuuden seurata hankintaprosesseja ja valmistautua osallistumaan tarjouskilpailuihin. Läpinäkyvyys tuo vastuullisuutta ja julkisia varoja käyttävien hankintayksiköiden toiminta on oltava selkeää ja perusteltua. Läpinäkyvä raportointi varmistaa, että hankintapäätökset perustuvat objektiivisiin kriteereihin eikä kilpailua rajoittaviin käytäntöihin.

Kun hankinnat tehdään avoimesti ja tiedot ovat kaikkien saatavilla, yritykset voivat kehittää tarjontaansa ja kilpailla laadulla eikä pelkästään hinnalla. Tämä johtaa parempiin palveluihin julkiselle sektorille. Vastuullisuuden on tärkeää ulottua koko hankintaketjuun. Kun hankintaprosessien seurattavuus ja jäljitettävyyden paranevat, myös vastuullisuuskriteerien noudattaminen hankintaketjussa voidaan varmistaa tehokkaammin.

Esityksen hankintojen ilmoittamista koskevat muutokset tukevat näitä tavoitteita, mutta on tärkeää varmistaa, että ne myös aidosti toteutuvat käytännössä. Hankintayksiköiden tulee sitoutua avoimuuden periaatteisiin ja varmistaa, että ilmoitukset tehdään kattavasti ja oikea-aikaisesti, jotta kaikki potentiaaliset tarjoajat voivat osallistua kilpailuun tasavertaisesti.

Muut huomiot

Mikro- ja yksinyrittäjät ry haluaa vielä nostaa esiin muutaman huomion liittyen hankintayksiköiden resursseihin, hankintaprosessin sujuvoittamiseen, vaikutusten seurantaan ja vastuullisuuskysymyksiin.

Julkisten hankintojen tehokkuus ja avoimuus edellyttävät, että hankintayksiköillä on riittävät resurssit ja osaaminen kilpailutusten toteuttamiseen. Hankintaprosessien onnistuminen ei ole kiinni vain lainsäädännöstä, vaan myös siitä, kuinka hyvin hankintayksiköt kykenevät suunnittelemaan ja toteuttamaan kilpailutuksia. Tämä korostaa tarvetta kouluttaa hankintayksiköitä hankintojen suunnittelussa ja markkinavuoropuhelun käymisessä, jotta ne voivat tunnistaa ja hyödyntää mikroyritysten tarjoamia ratkaisuja.

Hankintaprosessien sujuvoittaminen on kriittistä erityisesti mikroyrityksille ja yksinyrittäjille. Raskaat ja monimutkaiset tarjouskilpailut estävät nykyisin pienempiä toimijoita osallistumasta, vaikka niillä olisi tarjottavana laadukkaita ja innovatiivisia ratkaisuja. Hankintamenettelyjä on yksinkertaistettava ja kevennettävä, jotta kilpailu aidosti lisääntyy ja markkinoille saadaan monipuolisempia toimijoita.

On myös tärkeää, että hankintalain muutosten vaikutuksia seurataan systemaattisesti. Hankintayksiköiden tulisi raportoida säännöllisesti siitä, kuinka paljon hankintoja on avattu kilpailulle, miten mikroyritysten osallistuminen on kehittynyt ja miten hankintojen laatu on parantunut. Tämä mahdollistaisi sen, että lainsäädäntöä voidaan tarvittaessa kehittää edelleen ja varmistaa, että uudistuksen tavoitteet toteutuvat käytännössä.

Vastuullisuuden merkitys julkisissa hankinnoissa

Hankintalain uudistuksen yhteydessä on tärkeää varmistaa, että vastuullisuus toteutuu kaikilla sen osa-alueilla – ekologisesti, sosiaalisesti ja taloudellisesti. Tämä edellyttää tasapainotettua huomiointia niin valtionvastuun kuin yritysvastuun näkökulmasta.

Valtionvastuu: kaikki julkisen sektorin toimijat toteuttavat valtionvastuuta, johon kuuluu julkisen sektorin toimijoiden velvollisuus proaktiivisesti edistää kestävyystavoitteita. Vastuullisten ja kestävien tuotteiden ja palveluiden hankinta varmistetaan osaltaan mm. sillä, että mahdollistetaan mahdollisimman monien ja erikokoisten yritysten osallistuminen tarjouskilpailuihin - niin teoriassa kuin käytännössäkin.

Yritysvastuu: julkisen sektorin täytyy tehdä yhteistyötä vastuullisten yritysten kanssa, eli edellyttää julkisten hankintojen toteuttamiseen valituilta yrityksiltä yritysvastuuseen liittyvien kriteereiden täyttämistä. Julkisen sektorin toimijoiden puolella on myös ymmärrettävä yritysvastuun ytimessä olevan huolellisuusveloitteen vaatimukset, joiden mukaan isoilta yrityksiltä pitää edellyttää enemmän toimia ja panostamista vastuullisuuteen kuin pieniltä yrityksiltä. Asetetut vastuullisuusvaatimukset eivät saa olla poissulkevia tai kohtuuttomia pienille yrityksille. Julkisten hankintojen tulee tukea pitkäjänteisesti kestäviä ratkaisuja ja markkinoiden monimuotoisuutta.

Hanén Liisa
Mikro- ja yksinyrittäjät ry